

Transparency International Sverige

Synpunkter på betänkandet Meddelarskyddslagen – fler verksamheter med stärkt meddelarskydd (SOU 2017:41)

Transparency International Sverige välkomnar utredningens förslag till att meddelarskyddet omfattar fler offentligt finansierade verksamhetsområden som bedrivs i privat regi. Det är ett steg i rätt riktning för att öka samhällets möjligheter att motverka korruption och andra missförhållanden.

Att oegentligheter inom den privata välfärdssektorn kommer till allmänhetens kännedom är centralt när den till stor del finansieras av skattemedel, och också för att oegentligheter inom sektorn får direkta konsekvenser på individer, så som barn, skolelever, äldre och sjuka. Därtill förekommer en ökad risk för korruption vid upphandlingar, vars antal ökar när fler offentligt finansierade verksamhetsområden bedrivs i privat regi.

Transparency International Sverige beklagar att utredningens förslag till ny lag inte omfattar all offentligt finansierad verksamhet som bedrivs i privat regi. Nuvarande lag (2017:151) om meddelarskydd i vissa enskilda verksamheter, lag (2016:749) om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden, och kommande lag innebär att reglerna blir svåra att överblicka.

Sektorspecifik lagstiftning gör det svårt för den enskilde att känna till sina rättigheter i förhållande till vilken arbetsplats och vilken arbetsgivare hen har. Transparency International Sveriges rapport från 2016¹ visar att anställda i Sverige känner osäkerhet inför sina rättigheter och skyldigheter gentemot arbetsgivaren, vilket därmed hindrar dem från att larma om oegentligheter.

Transparency International Sverige uppmanar lagstiftaren att ta fasta på utredningens skrivning att "[...] det finns skäl att införa stärkt meddelarskydd även i andra verksamheter [...]". Att utvidga lagen till all offentligt finansierad verksamhet innebär att öppenhet är grundregeln i enlighet med de grundlagsreglerade tryck- och yttrandefrihetslagarna.

En utgångspunkt i utredningen har varit att det måste vara möjligt att särskilja den offentligt finansierade verksamheten från den privata verksamhetens övriga delar. Privata verksamheter har inte öppenhet som grundläggande princip. Även om det offentliga kan ställa krav i kontrakt kan dessa i praktiken bli svåra att följa när verksamhetsgrenar utvecklas och finansieringen kan vara både direkt och indirekt.

Transparency International Sverige anser därför att krav om meddelarskydd ställs på hela verksamheten som får offentlig finansiering för att göra lagen tillämpbar. Det har genomförts av kommuner i entreprenadavtal och i kollektivavtal i exempelvis Svenska kyrkans verksamheter³. Det bör också nämnas att förarbetena till meddelarskyddslagen (prop. 2016/17:31, s. 27) konstaterar att det ligger i den privata utövarens intresse att organisera verksamheten så att meddelarskyddslagen kan tillämpas.

Utredningen vill inte inrymma fler verksamhetsområden i lagen p.g.a. risker gällande 1) skydd för företagshemligheter, 2) lojalitetsplikt och 3) avtalsfrihet. De nämnda riskerna finns inom alla offentligt finansierade privata verksamheter och är därför inget bra argument för att inte inrymma samtliga områden.

Transparency International Sverige uppmanar lagstiftaren att ta fasta på förarbetena (prop. 2016/17:31, s. 33) som anger att lagen ska gälla även inhyrd personal. För att öka arbetstagarens och arbetsgivarens förståelse för sina rättigheter och skyldigheter kan det tilläggas att närliggande lagar bör vara likvärdigt utformade. Lagstiftaren uppmanas att ta fasta på lagen om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden (2016:749), 2 § som jämställer arbetstagaren med den som utför arbete som inhyrd, om larmet avser förhållanden i inhyrarens verksamhet.

Ulla Andrén
Ordförande

Céline Gierтта
Styrelseledamot

¹ Transparency International Sverige, Global Corruption Barometer, 2016

² SOU 2017:41, s. 13

³ SOU 2017:41, s. 47